

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt — kr.

Félévre 3 frt — kr.

Negyedévre 1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 12 kr.

K O R U N K

TÁRSADALMI, SZÉPIRODALMI ÉS ISMERETTERJESZTŐ HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Szerkesztőség
és kiadóhivatal:
Budapest,
IV. szarka-utca 5. szám.Kéziratok nem adatnak
vissza.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Kador Sándor.

Álhumanizmus. Czimkórság.

„Minél nagyobb az állam, annál
kisebb az egyéni szabadság.”
Rousseau.

Korunkat szeretik sokan a humanizmus korszakának nevezni; s ha a humanizmus a kereszténység kicsattanó virága, melynek gyökereit az égi eszmény piros vére öntözte meg a Golgotán, honnét van az, hogy korunk ugynevezett „művelt” társadalmi rétege fogalommal sem bír a valódi humanizmusról, ha bár ez üres szó folyton csiklandoztatja is „művelt” ajkait?

Igazi humanizmus nem is fejlődhetik ki teljesen az ég alatt mindaddig, míg az ember fogalmának meghatározásában a lélek egyik alkotó elemkép szerepel, másik alkotó eleme pedig a test, vagyis az állati marad, mely amazzal, ha egy magasabb egységes és harmonikus működést folytatni nem képes, hogy volna képes egy magasabb erkölcsi áramlatnak, (minthogy pedig most a természettudományok szerint minden csak rezgés) tehát egy erkölcsi állandó rezgésnek, legyen az a „humanizmus”, megvalósítására?

Ne is várjuk soha, hogy ezt a nagy erkölcsi állandó kirezgést mi megfogjuk valaha az ég alatt valóítani mindaddig, míg kenyérrel kell élnünk, vagyis míg állati részünk (test) fontartását állati (gyakran nagyon is állati) módon kell eszközölnünk.

Az eszmény épen azért eszmény, mivel el nem érhető; mihelyt elérhető, megfogható, megvalósítható valami, azonnal megszűnik eszmény lenni. A tiszta humanizmus mint olyan a maga eszményében halandó által szintén megvalósíthatatlan, és pedig annál megvalósíthatatlanabb, minél nagyobb a társadalomnak érzéki, tehát állati oldala.

Volt idő, midőn a kereszténység a szigorú asketizmus útján a test, vagyis az ember állati részének teljes leigázásában vélte a hidat fölépíthetni amaz eszmény felé, de a középkornak ez egyoldalú világnézetét csakhamar elsöpörte az újabb kor tisz-

tább fuvallata, mely nem türte, hogy a régiek „sana mens in corpore sano” elvén valami csorba ütessék.

A Margit legenda pregnans színben tünteti fel egy középkori világnézetű szentnek magasatos életét, kinek testét a cilicium szegeinek örökös sebző marása gyötörte, s habár királyi sarjadék volt, nemcsak nem irtóztott rendjének szigorú szabályaitól, hanem azokat önként még szigorubbakká tette önmaga irányában s legkevésbé sem volt terhére a legalacsonyabb szolgálói munkáknak gyakorlása.

Az ő askéta életével kivivta magának a szent nevet; most pedig nem nagy fáradságba kerülne olyanokat találni, kik olvasva életrajzát, minden megvesztegetés nélkül, csupán a mostani divatos világnézet levegőjét beszívva, azt mondanák rá: szegénynek aligha volt józan esze.

Látjuk tehát, hogy az emberiség fejlődésében különféle világnézetek merültek föl, melyek gyakran egymással homlokegyenest ellenkeztek, mi arra bizonyít, hogy az emberiség mindig kereste az eszményt, de meg nem valósíthatta; ez meg arra enged következtetést vonni, hogy az emberiségnek szüksége van az eszményre; mert bár az igen magasán van fölötte s korlátolt alkatánál fogva azt el sem érheti, mint olyat, de annak derítő és melegítő sugarai mégis mindig jótékonyan hatottak a siralom völgyébe helyezett emberiség sorsára s nem egy virágot fakasztottak a sok keserű áloé között.

Ujabbkori társadalmunkban oly viszonyok keletkeztek, melyek kétszeresen is sürgetik a társadalmat bizonyos eszmény felé, minthogy pedig a társadalomnak számbavehető elemei igen is sokféle vallási secta körén belül mozognak, de akár nyíltan és öntudatosan, akár pedig öntudatlanul, és öntudatosan is, de secreto a Golgotán megszentelt elveket kell, hogy vallják: ezek csupa állszégyenből nem a kereszténységet, mint eszményt, hanem a humanizmust, mint ilyent festik zászlójukra s ennek nevében indulnak el hódítani a társadalomba, holott a humanizmus semmi

egyéb, mint Krisztusnak égből hozott isteni elve: szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.

Ha e csekélységet a társadalom minden tagja megvalósítaná, akkor csakugyan csoda történnék, még pedig oly nagy, hogy az emberiségre egy boldogabb aera derülne: az aranyaera, mely nem a hátunk mögött van, tehát nem mult el még, hanem előttünk van, tehát megvalósításra vár. Minthogy azonban a böles előtt az aranynak nincs értéke, tehát ne aranyaeráról, hanem, a mi jobban is megilleti, bátran a humanizmus aerajáról beszélhetnénk.

Addig azonban, míg az önzésnek legutolsó gyökerét is ki nem tépi valami magasabb erő az emberi szivekből, vagyis a mi egyre megy: míg az ember két részből áll, mint már említettük is, addig a humanizmus, mint teljes tiszta eszmény meg nem valósul; mert minden nemes, minden isteni, a mi csak kincsül az emberi szívbe égi kézből hintve lett, az önzés sárga választóvize által többé-kevésbé föloldatik.

Ha már el nem érhetjük az eszményt, mint olyant a humanizmusban, kérdés, vajjon tanácsos-e érte érezni, róla gondolkozni, felé törekedni?

Valóban nagyon is tanácsos, és pedig annál inkább, minél szövevényesebb lesz az államok sűrű népesebbé folytan előtérbe nyomuló létért való küzdelem, mely az önzés minden utálatosságával erkölcsi járványként lép föl a társadalomban s kifejlesztett hálójával nagy bőségben szedi a corruptió rothadó áldozatait.

Sokféle mód van arra, hogyan lehesen megtenni az első lépést az igazi, de nem tulhajtott, vagy állhumanizmus felé.

Igaz, hogy az első lépés mindennél a legnehezebb, de csak annak, a ki gyáva.

Akiben van erő, az nem lesz gyáva s megfogja tenni velünk együtt az első lépést egyszerre az annyira magasatalt, de még eddig soha sem látott igazi humanizmus felé.

Tegyé föl mindenki magában, hogy semmi egyéb nem akar lenni ezen a

* A kabát- és nadrág-intelligentiát értjük itt csak ellentétben az ész és szív magasabb, egységes, harmonicus képzettségével: a valódi műveltséggel.

világon, mint: *ember*; nem pedig a kórságos modern társadalmunk álhumanizmusán dédelgetett s már-már még az iskolák szent falai között a „kicsikék“ szívében is pöffeszkedő *ur* gögös árogálója.

Meg vagyunk róla győződve, hogy az álhumanizmusnak (leginkább a kicsapott pinczérlegényekből, travestálódott táncz-„tanárok“) apostolait kissé gondolkodóba ejtjük; mert az „ő finom,“ „udvarias,“ „művelt,“ „rutinrozott“ fejük hogy számíthatna elismerésre, ha ők mindenkit el nem „ismernének,“ még holmi kis hátragombolós nadrágu tacsókát is az *ur* vakító titulushoz szemükbe szórásával.

Félreértés kikerülése végett ki kell jelentenünk, hogy mi az önmagán uralkodni tudót *embernek*, de nemesebb, valódi eszményi értelemben vett *embernek*, „homo“-nak, honnét a humanizmus szó származik elismerjük, de modern társadalmi értelemben s a tánczmesterek finomsági szótárából vett semmiféle urat el nem ismerünk, olyannyira, hogy e szót akár a szótárból is bátran ki lehetne törölni.

Ez a fogalom a humanizmussal

örökös harcban fog állani. Minél több *ur* van, annál kevesebb az *ember*; akkor lesz mindenki *ember*, ha megszűnik *ur* lenni modern jelentményben.

Ezen definitió szerint tehát Rousseau-nak igaza van, midőn úgy gondolkozik, hogy a nagyobb államokban az egyéni szabadság fordított arányban van az állammal; de a mi áll az államokról, még inkább állani kell a nagyobb városokról is, hol a nagy néptömeg minden egyes tagja saját egyéni szabadságából, függetlenségéből, tehát eszményi értelemben vett *uraságából* igen sokat leengedett a közös célokra, s így függetlenségét, *uraságát*, de vele igazi, eszményi értelemben vett *emberiségét* is többé-kevésbé elvesztette.

Érezte is ezt a társadalom s az álhumanizmus kárpótlásul az *embernek* nyakába vetette az *ur* szót az elvesztett függetlenség, az igazi *emberiség* helyett, s most e talmi-arany kijár mindenkinek nagy bőségben, a kik t. i. megérdemlik, elvesztvén azt a tulajdonságot, a mi szoros értelemben vett *emberré* teszi őket: a függetlenséget, az igazi humanitást.

A mi korunkat leginkább jellemzi: a talmi-arany soha sem volt nagyobb forgalomban, mint épen napjainkban, de nem is csoda, hisz *ur*-ral van lép-ten-nyomon dolga a társadalomnak, ennek pedig igazi aranya nem levén, fapénzzel csak még sem fizethet, fizet tehát olyannal, a mit erszényében bőven megtalál: a corruptió pénzé-vel, az álhumanizmussal, a talmi-arannyal.

Sajátságos, hogy a szélsőségek igen gyakran találkozni szoktak. A kik leginkább ki vannak téve az *ur* fogalom áldozatainak, azok egyuttal a legnagyobb szolgák, legalább a corruptált társadalom „művelt“ fapénzé-vel az ő markuk bővelkedik legjobban, lévén uton-utfélen „legalázatosabb szolgája!“

Fájdalom tehát, de úgy van, hogy napjainkban uton-utfélen csak *ur*-ral és „*alázatos szolgájá*“-val találkozunk, hanem a mivel legjobban kellene találkozunk, igazi *emberiességgel*, humanizmussal, azt hiába keressük, mert tűz és víz össze nem keveredhetik.

Rousseau szerint: „minden jó, ami

A „KORUNK“ TÁRCZÁJA.

Ha most falun volnék.

*Ha most falun volnék,
Ott, a hol születtem:
Kis madarak mézajkukkal
Dallnának fölöttem.*

*Szerény kunyhóm előtt
Virulna kis kertem:
Benn a jáczint és kökörcsin,
Mit oda ültettem.*

*Méhecskék zsongnának;
Velük együtt kelnek,
Mihelyt szelíd rózsaköntöst
Ölt magára az ég.*

*Ha a munkaidő
Lepergett: akkor meg
Lágy fuvallatt, gyöngye szellő
Ringatná lelkemet.*

*Ünnepen délelőtt
A templom vonzana,
Hol Istenhez szárnyal a szent
Ének és az ima.*

*Délután a liget
Fehér nyírkergein
Napvilágot látnának az
Óda irt verseim.*

*A pásztor bámulná,
Ha ott hagynám: most meg
Egyedül csak azt bámulják,
Hogy fűzfán teremnek.*

*Éltem szomorú fűz:
Dalom annak lombja.
Bánom is én, vad kritikus
Akárminek mondja!*

Kozáry József.

A NÉNI.

— Elmefuttatás.* —

(Néni Nr. 1)

Jaj a néni! — Már ugyan mi lehet az? Egy összetörődött öreg asszonyka, a ki a jó gyermekeknek czukrot osztogat; a rosszakat meg kenetteljes szavakkal megdorgálja. Kipápaszmet aranyfogalattal, kapisont fodros kemény csipkéekkel, vagy rövidke zöld mantillát üveggyöngyökkel visel, fehér babos fekete ruhát ó divatu vas abronccsal hord, hajlottan jár s tubákol.

Ki a pajkos iskola-pad faragóknak holtig való halálos ellensége, és a szelíd zöld szemű, ártatlan cziczáknak hívséges hű nevelője.

Ki kávéét reggeliz, uzsonnál (s talán ebédel is); meséket, pletykát mond szívesen s hallgat még szívesebben.

Ki bármely jámbor keresztény embert máriással agyon tud kínozni és paszianszozik; a nagy miséről a viláért le nem késik ugyan, de elmaradhatlan minden lakodalom, keresztelő s temetésnél.

Ki czekkerében egy egész harisnya-magazint hord, minden titkot tud és kitud.

A ki megharagszik, ha el nem hiszed neki, ha azt mondja: ez a világ — oh Istenem — be rossz, bizony el fog már pusztulni!

És végre, a ki minden jó férj boldogságának felpiszkalója, minden jóra való asszony erényeinek kegyetlen bonczkése s szigorú bírása ennek a rossz-gonosz fiataliságnak.

Hát, kérem alásan, ez a néni!

A fiatal lányok tantnak hívják, s arra vannak kárhoztatva, hogy nekik mesélje a világ véglag való elpusztulásának okait; a fiatal emberek sehogyse hívják, hanem inkább elkerülik, (szavajárása szerint) mint az ördög a

tömjént. Ő az, a kitől az egész világ retteg, mert ő az egész világnak — *néni*.

* * *

(Néni Nr. 2 és 3)

— Menjen maga kópé! Mondta jegyesem, félbeszakítva elbeszélésemet.

— Bizony, hogy igazat mondok. Hiszen ismeri Emmát, kedves kis angyal, szöke, szeme kék, tánczol mint valami villi, — énekel, mint Patti, — játszik, mint Mozart és ép oly gonosz, mint a milyen szép.

— Ah!

— Képzeld: elhitette az András bácsival, hogy érdeklődik a jó öreg *ur* iránt.

Szegény András bácsi! Vadvirágot is járt szedni, kökörcsint, vadrózsát — csakhogy bebizonyítsa, mit mondani nem mert t. i. hogy valakibe nagyon, de nagyon szerelmes. — Azaz, hogy talán merte is volna mondani, hanem —

— Hanem? Szakit félbe kedves hallgatóm.

— Tudja: az András bácsinak a paróka alatt hiányzik már a fehér hajából is. Aztán meg Emma azt mondta neki, hogy ki nem állhatja a kopasz embereket.

— (Én sem, gondolta magában bizonyára a kedves.)

— Már pedig a parókának meg voltak számlálva a napjai.

— Hogy-hogy?

András bácsi fogadott reá és vesztett. — Feri bácsi nem hagyott neki békét; addig vexálta Emmával míg tűzbe nem jött, s meg nem esküdött ünnepélyes esküvel, hogy ő szentül meg van győződve arról, miszerint Emma csak őt, egyedül őt szereti.

— Szegény András!

— Aztán fogadtak. András bácsi száz darab brittanika ellen feltette saját parókáját. — Midőn beesteledett, csendes holdvilágnál a hátulsó lugasba vezettük hol ő egy rózsabokor mögé bujt. Egész színi jelenetet gondoltunk ki. — Én a pamlogon ültem s a hold

*) Talán tavaszi?

A Szerk.)

az anya-természet (szerintünk Isten) kezéből kikerül, de minden elfajul az emberek (urak) kezei között.

Ur csak egyedül maga a teremtő Isten, de a ki más urat nem teremtett, azonban szolgát sem. Ő csak embert teremtett, de a corruptió mételeyével megrongált társadalomban most senki sem akar ember lenni, hanem ur, nagyságos asszony, nagyságos díjtalan czimzetes joggyakornok-helyettes jelölt ur! stb.

Egyszóval: ur mindenütt, de ember kevés helyen!

Nem is akarsenki csak pl.: „ott megy egy ember“ jelzéssel megelégedni, hanem „ott megy egy ur“; habár önuralma nem lévén, a corruptió mételeyénél egyebet nem hord sivar lelkében, mi egyenlő a legmocskosabb servilizmussal, de hisz ettől nem is irtózik, mert uton-utfélen: „alázatos szolgálja“ mindenkinek.

Meglepő jelenség, hogy épen az ugynevezett „művelt“ rétegek vannak meghódítva a dominizmus és a servilizmus fényes birodalmának, minnek kissé alapos vizsgálata gondolkodóba

felé sohajték, (borzasztó nagyokat) Andris bácsi meg úgy fázott, hogy a foga vaczogott bele; hallottam. (Persze ő azt hitte, hogy én nem tudom, hogy ő ott van elbujva a közelben). Egyszerre megnyílik a kert ajtó s azon óvatos léptekkel, mint valami pajkos tündér siet Andris bácsi ideálja felénk. Én elébe rohanok. Színpadról eltanult mozdulattal piczi lábai elé vetem magam, Romeoként átölelem karcsu derekát, s egy forró csókot nyomtam ajakára.

— No ez ugyan nem volt szép magától. Szólt közbe jegyesem. Menjen maga rosz! ezért haragudni fogok magára örökre (?)!

— De — az égre kérem! félre ne értsen! — Hisz Emma — nénem volt s az egész csak előre kicsinált komédia.

Kedves hallgató közönségem így megnyugodott végre.

Kacagott is volna talán e szívet megindító történeten, ha az a fatalis csók nem lett volna benne. Mert hátha még sem illik sötét lugásban, holdvilágos estén csokolódnai — tréfából se (magának a saját nénjével se!), mert a csók mindig nagyon komoly valami.

Erre megnyílt az ajtó, s azon egy kis baba törekszik ingatag lépteivel befelé, kitárt kis karjaival egyenesen a kem ront. A fél harisnyája lecsuszott, a fél czipője elveszett a nagy sietségben. — Belefogódnak térdeimbe, kis borzas feje hátra hanyatlik, úgy mutogatja apró fogaeskáit. Ölembre veszem (megmutatom hogy értek hozzá) — megsimogatom bársony haját s kérdem tőle, hogy hívnak engem? A piczi előtt oly furcsa kérdés ez. Nevet rajta: hisze maga a bácsi!

— És ez kicsoda?

A kicsi gondolkozik, tán nem jut mindjárt eszébe az igazi név. Végre eltalálta, mosolyog:

— Ez a *nénike!*

BAROSS GYULA.

ejt bennünket, vajjon Rousseau csatlódott-e akkor, mikor az emberiséget vissza akarta vinni a társadalom „boldogító“ karjai közül az anyatermeszet keblére, hol nincs se dominus, se servus, hanem csak *homo és humanizmus*, mit corrupált társadalmunkban most hiába keres, mert vajmi nagy fáradsággal talál:

Diogenes.

TÖVISES UTAKON.

— Történeti elbeszélés. —

Irta.

MUNKÁCSI KÁLMÁN.

V.

Amit a hervadt rózsá susog.

Sápad a rózsá levele
Tompá.

Van valami megható, elragadó az őszi természetben.

Olyan az, mint egy tisztas öreg, kinek őszi fürtökkel beárnyalt homlokára van már írva a közel halál.

Most is derült az ég, tiszta még a lát-határ, most is ott rezeg a sárga és piros faleveleken a napsugár, csak hogy a ritka lomb között átrepülő szellő a hervadás fájó titkáról susog, a víg madárdal hiányzik az erdőben; a mindenütt uralkodó csend bús hervadást jelez.

Az őszi kikerics, a dérharmatos kakukfű, a sárguló farkastej talán azért olyan kedves most, mert tudjuk, hogy nem sokára el kell őket vesztenünk. Az a szomorú dal, melyet egy-egy elkésett csalagány hallat a pagony mélyében, talán azért oly búvós-bájos, oly szívhez szálló, mert tudjuk, hogy sokáig nem fogjuk hallhatni azt.

Különbö minden köröskörül hallgatag, a berek, a tó, a liget minden, mintha egy halott fölött virrasztana.

Mégis ez az elválás nem esik oly nehezen a kebelnek, mert tudja, hogy a kikelet újra visszahozza a zöld lombokat, az illatos virágokat, vidor dalnokokat, mindent, mindent, mi oly szép volt, mit úgy szeretünk.

Szép őszi este volt most is, midőn Balassa Bálint a pataki várhegy erdeiben bolyongott komor, őszhöz illő kedély hangulatban. De nem baja tette ilyenné, mert az már teljesen megszűnt, ereje is visszatért, hanem a benyomás, melyet a haldokló természet, fogékony lelkére gyakorolt, az hangolta úgy le.

A szép tavaszról gondolkozott, melyet úgy szeretett s melyről zengte lantja:

„Te nyitod rózsákat meg illatozásra.
Te a fülemile torkát kiáltásra,
Fákat te öltöztetsz sokszínű ruhákba.“

Azután átment gondolata élete tavaszának legkedvesebb virágjára, Tinka hugára, feledteté vele, hogy most a virágok halála — a tél következik, kinek karján örök tavaszt vélt élvezhetni, annál is inkább, mert Krisztina éppen nem idegenkedett tőle.

Róla gondolkozva ért el a kis erdei patakhoz, mely sebesen zúgott el fagyökerekkel, zöld mohhal bélelt ágyában s ledől annak partján az illatos fű közé.

Amint leherevedett a sárguló pázsitra, egy kis tárcza esett ki zsebéből fehér selyem lapokkal, melyekre rózsaszín gyöngyökkel volt felhimezve neve: „Bálint“. A tárczában belől pedig egy hervadt rózsá volt fel-tűzve.

Bálint önkénytelenül összehökken; eszébe jutott, kitől kapta azt egy szép holdvilágos

este... Az elsárgult rózsának szirmai oly szemrehányólag tekintettek reája; mintha az a finom por, melyet az elszáradt levelekből felkapott a szellő, csodálatos dolgokat susogott volna fülébe.

„Van egy hely messze-messze innen, hol egy kis domban ódon vár emelkedik s az ódon várban lakik egy kis család.“

Az ólomkarikás ablakokban rózsák és jáczintok nyílnak s a virágok között egy szőke-fürtös fő néz le a poros országútra.

Mellette egy öreg nő fonogat s vigasztalja leányát, kinek sűrű könnyek hullanak szeméből.

Letép egy-egy bimbót a cserépben álló virágokról s elbeszélget velök: „Ugy-e jól van Bálint? ugy-e egészséges, szeret engem? gondol rám sokat, nagyon sokat?“ Elmorzsolja a czirmokat s olyan boldogan mosolyognak ajkai.

Azután megint más szírmot tép le s arra oly szemrehányólag néz. „Minek eresztetted el szegény Bálintot olyan messzire? Lásd szegény elment véres csatákba, hol nem kimélnék senkit, hol csak halált osztogatnak. Ugy-e szegény Bálint már ott van a fehéken túl a jó Istennél s oda várja Annácskáját, ugy-e Bálint meghalt, a hideg föld alatt nyugszik?“ A virág nem felel, hanem a leány újra elkezdi keservesen zokogni.

Ez a leány a te jegyesed, az az öreg asszony annak édes anyja.

Tégedet siratnak, érted könnyeznek, érted imádkoznak.

S te elfeledkezel róluk, másnak adod szivedet, megtöröd adott szavadat.

Pedig ugy-e híven megígérted, hogy vissza fogsz térni, mint győző, a csatákból s borostyánodat a leány kezeibe helyezed, azután nem hagyod el őket soha többé.

De te elfelejtesz mindent, amit ígértél s másutt, más gyönyöröket hajhászol.

De jaj, neked, lesz még idő, mikor keservesen meg fogod ezt bánni, mikor elátkozod azt a percet, mikor megszegted szavadat, jaj neked, jaj!

A virág elhallgatott, hanem a szavak még mindig ott csengtek Bálint füleiben.

Nincs-e igaza annak a hervadt rózsának, nem-e kell félnie annak fenyegetése bekövetkezésétől?

Mintha az a patak is lábai alatt hűtlenségéről mormolna, mintha a zizegő falevek is, melyek lábai elé hullanak, boszút kérnének fejére. . . .

Bálint izgatottan felkelt a földről; nagyon felizgatták rémlátásai. Képes lett volna keservesen zokogni, hogy olyan gyöngö, olyan ingatag lelkületű, aki meg tud feledkezni arról, a mi legszentebb: adott szaváról.

Nehéz küzdelem támadt keblében jobb meggyőződése s a szív csábitása között.

Ugyan melyik lesz a győztes?

Valóban nehéz előre megmondani.

Mert tagadhatatlan, hogy Bálint szép és nemes, de kissé könnyelmű jellemmel bírt, mi végtelen sok bajt szerzett neki az életben. A körülmények nagy befolyással voltak reá, majd ide, majd oda vonták őket.

Jámbor édes anyja korán észrevette ezt nála s sokat is sirt miatta, de ez irányban nem tudta más útra téríteni.

Most is felébredt lelkében az önvád, a lelkiismeret szózata, mely megfedte, hogy megtudott feledkezni jegyeséről, ki oly forró szerelemmel csüng rajta, őszintén bánta tettét, s kész volt jó útra térni. Erre pedig tudta, hogy csak egy mód van, ha ő haladék nélkül elhagyja Patakot, hol már is úgy tekintik, mint Krisztina s a vár jövendő urát. Tudta, hogy örökös haragot zúdítana e tettel fejére,

de kötelességérzete parancsolta s azért el is határozta, hogy másnap húcsút mond a Dobó családnak.

Hanem az a másnap más valamit hozott számára.

Alig tett pár lépést a sűrűben, midőn a vár felől egy ismerős alakot vett észre sebes léptekkel közeledni. Fel feltűnt a bokrok között a halvány rózsaszín ruha, a gesztenyeszínű fürtös fő, a ragyogó égfekete szemek, s ez elég volt Bálintnak, hogy ellefejtse mindent, lelkiismerete szózatát, a felébredt önvádat, hogy mint a vándor a csábító lidércz után, rohanjon előre, el-elbotolva a kiálló fagyókerek, összefonódott indák között Krisztina elé, ki örömsugárzó arcczal fogadta őt.

„Képzeld Bálint“ szólt hozzája, én most fontos hírrel jövök édes apától. Vele beszélgettem majd egy órahosszat, még pedig nagyon komoly dolgok fölött. Találja ki, ugyan mi lehetett az?”

Bálint boldogan mosolygott; aligha nem eltalálta a beszéd tárgyát, ha nem is mondta ki, amit gondolt.

— „Ugyan mondja meg édes Tinkám; tudja, milyen kíváncsi vagyok s evvel az én félkötő eszemmel talán félnapig se tudnék rájönni!“

— „No hát“ felelt akadozva a leány az ifjúhoz simulva „hát... hogy az igazat megvalljam... megkértem a maga kezét papától.“

Bálint felkaczagott; a boldogság, a túlcsepőgő öröm volt e kacajban kifejezve.

— „Igazán? Kegyed az én kezemet megkérte?... Az Isten áldja meg érte?... De mondja csak, oda adtak engemet ilyen rossz leányhoz?“

— „Ugyan menjen maga bohó! hát csakugyan olyan rossznak tart engemet? Talán el se jön hozzám, pedig az öregek beleegyeztek ám!“

— „Micsoda, beleegyeztek? Igazán? de ne tréfáljon, az Istenre kérem. Mondja csak, beleegyeztek?“

— „Hát szoktam én hazudni, különösen magának? — aztán ilyen komoly dologban.“

Olyan haragos képet tudott csinálni, hogy Bálint majdnem sirva fakadt.

— „Bocsásson meg édes Tinkám, de tudja, nagyon nagy az öröm. Egészen elveszi fejem, alig tudok hitelt adni neki.“

— „Pedig igaz ám“ felelt hamiskás mosollyal Krisztina, átkarolva most már vőlegénye derekát.

Csípős őszi szél zúgott át az erdőn meg-rázva a fákat, melyekről bőven hullt le a sárga levél a boldog pár ölébe. Hanem azok nem törődtek most velők, nem érezték a hideg szelet; valami csodálatos meleg járta át testüket, mely egészen átváltoztatja az embert. Bálint is újra a régi volt, a jó szándék, elhatározás eltűnt szívéből.

Hejh, be szokszor bánta meg e perczet életében, be sok nyomort hozott reá e könynyelműség!

De már akkor késő volt a bánat...

Amint beszélgettek, egyszerre egy kis csillag hullt le sebesen az égről fényes körivet rajzolva le utjában: Bálint észre sem vette, pedig az ő csillagja volt.

A hervadt rózsza pedig egyre suttozta zsebében: „jaj neked, jaj“, de Bálint nem hallotta azt; ő csak Krisztina szép szemét látta, csak Krisztina ajkainak susogását hallotta, más nem létezett számára a világon.

(Folyt. köv.)

Tavaszi pimpók.

*Mindenütt dal, mindenütt fény
Virágzás és élet
A zordon tél hőköntöse
Zöldelő gyeppe lett.*

*Oh de hogyha fürteinkre
Egyszer hó leszállott,
Hol a tavasz, mely hoz újra,
Új fényt s ifjúságot?...*

*A virágzó barackfáról
Rózsaszín hópelyhek esnek,
Melyek a pajzán szellővel
Játszadznak, enyelegnek.*

*Szívemben is él a télnek
Egy-két fehér jégvirága,
De a tavasz rózsaszíne
Nincs felírva a szírmára.*

*Rózsafára halvány fehér
Estike borul
A vén tölgyfa zöld tövében
Nefelegis virul.*

*Minden virág, minden fűszál
Hű társra lele.
Én vagyok csak a tavasznak
Arva gyermeke....*

*„Ki messze délhonban voltál a zord télen,
Mit leltél ott mindent, mondd kis madár nékem?“
„Volt napfény ott s harmat, volt ott is dal árja,
De boldogság az nincs, csak itt e hazába.“*

*Az ősz dere a zöld réten
Sebet ütött, mély sebet,
De a tavasz langy csókjától
Az hamar be is hegedt.*

*Hát a szívnek mi ad enyhet,
Hogyha sajn, ha fáj, ha sir?
Reá halk viszhang susogja
Csendesén: a sir, a sir!...*

*Amikor kivirult a kék ibolyácska,
Akkor halál szállott már a hóvirágra.
És mikor a jácint kitérte a kelyhét,
Az ibolya száraz, sárga vala már rég.
Hej csak így van, így van minden a világon,
Nem jön létre élet, csakis halál-áron.*

*A természet Isten háza.
A zöldelő rét oltára.
Zsolozsmát zeng a csalógány
A viruló orgonafán.*

*A virágzó rezgő nyárfa
A templomnak zöld csillárja
S hívei a nagy egyháznak,
Minden ami mozog, áll csak...*

*A domb alatt kis templomba'
Ottan is zeng a zsolozsma,
Áldozat lesz bemutatva,
Hej de nincsen, aki hallja....*

*„Mondsza kis patakcsa miért jössz a rétre,
Aki fenn fakadtál szirtek tetejébe?
Hisz ott közelebb vagy a kékellő éghöz,
Fenséges, szédítő, mit a szív ott érez.“
„Fenséges, szédítő — azért nem kell nékem
Ottan csak megvetik szegény nemzetségem'
Ottan hideg minden, büszke, fagyos minden.
Hol szeretnek, inkább vagyok alant itten.“*

MUNKÁCSY KÁLMÁN.

Fővárosi levél.

Van szerencsém t. szerkesztő ur! Meg ne haragudjék, hogy lemaradtunk a napi, vagyis inkább a heti rendről — a levelünkkel. El voltunk a szép Budapestről Váczott. Nem ugyan nyaralni, mert ahhoz még éppen messze vagyunk, lévén közelebb a télhez, mint a nyárhoz azzal a hideg erős időjárásával, — nagy öröme az utcasöpörőknek, s még nagyobb szomorúságára a járdahőseinek; — a kiket a rozlelkű emberek világ csufjára úgy mernek nevezni, hogy járdataposók.

Boldog Budapest! Neked vannak járda taposóid, — mert neked van járdád. Szerencsétlen Vác; neked nincsenek járda taposóid, mert nincsen járó utad. Ebben is különböztünk téled. No meg abban is, hogy nálunk szabadon járnak azok, kiket te bölcsen kebledbe zársz.

Különben ez a borongos időjárás úgy illik ahhoz a gyászhoz, mit a középületeken lengő fekete lobogók jeleznek. — Vannak vakmerő emberek, kik rá fogják, hogy mindkettő kellelten. Pedig én Istenem, talán éppen annak a sok árvának könnye az, mi az égről a földre pereg, kik siratják a fenséges asszonyban, legkegyesebb jötevőt. Legyen neki anyiszor a könnyebb a föld, a menyiszer volt ő irgalmas.

Azok pedig, a kik ráfogják az esőre, hogy kellelten — nagyon félhetnek az esőtől. Mert majd hogyan fogják megtarthatni, a majalist mire a nőképző egyesület is nagyon készül. Már Hartlurral is egyezkedésre léptek, hogy újra elhozza amazonjait. Szépen vagyunk. A nőképző egyesület, egy igen is nőt képző dolgot mutat be. Ehhez is izlés kell. Majd tessék nevelni férfiakat, hölgyeim, leányaikból. Hiszen az amerikai hölgyek kugliznak, billiárdoznak, csörgő kigyót hordanak öveikben — lönek. Mind szép dolog. Mért ne tanulhatnának leányaink vivni. Majd rapirral keverik levesünket. Kedves egészségükre.

No ha már Budapesten vagyunk, meséljünk el valami érdekeset is, pl. Kölber család 100 éves jubileumáról, melyet az nem rég ült meg családi otthonban. Nem szégyenli, hogy száz év előtt az első Kölber Németországból jött ide, s nem dicsekszik vele, hogy száz év után derék, becsületes magyarok az utódai. Pedig lehetne vele dicsekedni; mert nem ártana példának némely nem németeknek is.

Majdhogy kifeleedtük boldogult Bujánovics Jánosné alapítványát újból megemlíteni. Pedig ez is utánczásra való példa. A jó úrhölgy két belső telket hagyott vissza közcélra. A telkek árából 22.000 frt került be. — S a bel és igazságügyminiszter egyetértőleg az anyagi földön építendő országos tébolyda szerencsétlenjei számára tartotta fel a pénzt.

No meg valami rossz is Budapestről. És mi lehetne rosszabb, mint az a rettenetes drágaság, miről e város híres. Mi okozhatja azt? Azon török sokan a fejüket. Hanem segíteni — bizony nem tud rajta senkise. Pedig a drágaságnak egyik kútforrása a lakbér viszonyok kedvezőtlen volta. Mert kevés a lakás, és sokan vagyunk hozzá. Példa reá, hogy 1878-ban 1575 üres lakás volt bejelentve — tavaly az egész városban 333. A lakás szükségét még maga az országgyűlés is érzi s gondoskodik róla, hogy házi úrrá legyen. Olyan kis palotácskát akar építeni, mi nem többé, mint kerek 15 millió forintba fog kerülni. Sok pénze lehet az országnak, hogy holt beruházásra annyi összeget nem sajnál. — De hátra van még a fekete leves: a főrendek háza, majd talán az is hozzá szól

egy kicsit — talán magnásaink jobban fogják képviselni a nép érdekét — mint a népképviselők.

Népképviselők! Az igaz küszöbön a választások. A Pesti Hírlap egész vezércikkben emlékszik meg, de nem a választásokról, hanem arról, hogy mibe kerülnek e választások. Könnyű a számítása. 413 képviselőnek átlag 10.000 frttal 4.130.000 frtba. Tehát 1860 óta körülbelül 36 millió forintba. — Nem is olyan drága alkotmány ez! Mennyi sok embert lehetne enyi pénzzel kielégíteni — örökre. S mily nagyra fogja magát ez kinőni, ha ez így tart örökre.

B. G.

Lapszemle.

A „Germania“-nak a következőket írja római levelezője a pápaság és hatalmak egymáshoz való viszonyáról:

„Bár több lap azt írja, hogy a tárgyalások Berlin és Róma közt teljesen megakadtak, mégis teljes mederben folynak. Ezelőtt három héttel ő szentsége magához hívatta Schlözert, hogy személyesen beszélje meg vele azon fontos Ledochowski kérdést. XIII. Leo kinyilatkoztatta, hogy az egyház csak akkor fogadhatja el a nevezett egyházférfi lemondását, ha a porosz kormány rááll a következőkre: 1., az utódul kiszemelt jelölt úgy a lengyel klerus mint a nép előtt tekintélyes személyiség legyen; 2., a porosz kormány a klerus előnevelését illető törvényeket revideálja. Schlözer azt mondá, hogy kormányát tudósítani fogja a szentszék szándékairól, s azt hiszi, hogy a kormány hajlandó lesz alkalmas személyiséget hozni javaslatba; mert — mint mondá — a kormánynak is érdekében fekszik, hogy oly püspöke legyen Gnesen-Posennek, aki a clerusra és a népre befolyást gyakorol, s úgy Rómában, mint Berlinben tekintélynek örvend, mert különben a helyzet ugyanaz marad. A porosz kormány válasza pár nappal később megérkezett. Azt mondják, hogy a kormány által javasolt jelöltet az apostoli szék nem fogadhatja el.

Általában itt (Rómában) nagyon pessimista hangulat uralkodik: Goszler cultuszminiszternek Jadzewski interpellációjára adott goromba válasza óta teljes fordulat állt be a poroszországi egyházpolitikai helyzet megítélésében.

Róma és Franciaország közt a propaganda pörének kimenetele óta javult a viszony. Az apostoli széknek megrablása következtében a pápa leginkább Franciaországra van utalva. Azért a propaganda congregatio, valahányszor csak nehézségek merültek föl, mindig érvényesítette befolyását, hogy a francia kormány s a Vatican közt megakadályozzon minden szakítást. Mikor a párisi nuncius ő szentsége által legutóbb fogadtattott, XIII. Leo szívére kötötte neki, működ-jék oda, hogy a püspökök a kormánynyal minden conflictust kerüljenek. Ez mutatja, hogy mily fontos a francia püspököknek Párisba hivatása, hogy ott az apostoli nunciussal értekezzenek.

Ami Angliát illeti, alapos remény van annak feltevésére, miszerint az apostoli székkel való diplomatiái viszony teljesen helyreállítatik. Mr. Bradynak e tekintetben való pleidoyer-ja a „fortnightly Review“-ben igen jelentékeny dolog. Az első kísérlet az angol közvéleményt a fentebbi irányba terelni. A magas diplomatiái tudomást vett erről, s a kérdést most nagyon szellőztetik.

Fontos e tekintetben Mohrenheim párisi orosz nagykövetnek következő mondása:

„Az angol kormány kénytelen közvetlen és állandó összeköttetésbe lépni a Vaticannal, hogy az ir kérdést végleg szabályozhassa.

Az Oroszországgal való viszony is békésen kezd alakulni. A vaticani orosz követség visszaállítása már csak idő kérdése. Ha az ide vonatkozó tárgyalások még nem fejeztettek be teljesen, úgy ennek az oka az, hogy Lengyelországban előbb bizonyos valáspolitikai viszonyokat kell rendezni.

Spanyolországot a Canovas-miniszterium benső összeköttetésbe hozta a Vaticannal. Sok köszönhető e tekintetben mons. Rappolla madridi nunciának, ki nemcsak a madridi kormánynál kedvelt személyiség, de a Vaticanban is nagy kegyben áll.

A „Journal de Bruxelles“-nek írják Rómából: „A Vaticanban már megkapták az első híreket e benyomásról, melyet a külföldön előidézett az encyclica a szabadságjogi ügyről. — Igen jól fogadták Németországban és Ausztriában, különösen a magas kormánykörökben. A lapok erre nézve félre akarják vezetni a közönséget, azt állítván, hogy a pápa elvétvén a szabadságjogi ügyet, magukat az uralkodókat támadná meg. — Azonban ez utóbbiak tudják, hogy az igazi szabadságjogi ügynek, azt, amely összeesküvéseket sző és őket fel akarja forgatni, mi köze sincs velök, hogy őket következképpen elakarják áztatni álszabadságjogi ügyekkel, mely csak redőnye a valóságnak. Ennélfogva nagyon meg vannak elégedve a pápa bátor föllépésével, annyival is inkább, mert magas szellemével igen jól tudta megkülönböztetni az egyéneket a szövetkezettől és egyik társulatot a másiktól. Az északi hatalmak tehát nagyon örvendenek az encyclicának és ugyanez áll több más országról.

Igen felöltik Rómában, hogy az olasz kormány sajtója legnagyobb tartózkodást tanusit az encyclicával szemben, mialatt a radicalisok hangosan kiabálnak ellene. Egyébiránt senki, kivéve a vakokat, nem tagadhatja a Szent Atya nyelvezetének fenkölt röptét és mérsékletét.

Szomorú jelentés.

— A „Pesti Napló“-ból. —

A halottak Magyarországon bepanaszolják az élöket. El kellett veszniök, mert nem ápoltattak. A belügyminiszter, 1884. febr. 12-dikéről keltezte, jelenti a háznak, hogy: 1-ször. 1880. évben meghalt 461.194 ember, vagyis 49.372 emberrel több, mint 1879. évben.

2-or. A születések száma 1880-ban csak 68.707-tel multa felül a halálozások számát, miglen 1879. évben 134.022 emberrel született több, mint meghalt; az apadás 65,315 lélek.

3-szor. Az elhaltak közül 250.549 hét éven aluli gyermek volt, vagyis a halottak 54,3%-át a kis gyermekek adják; még pedig 31.499 gyermekkel több halt meg 1880. évben, mint az előző esztendőben.

4-szer. Nem orvosoltatott 1880. évben a halottak közül 178.718 egyén, vagyis 38,5%!

5-ször. Nem orvosoltatott a meghalt gyermekek közül 98.779, vagyis 1880. évben 15.527 gyermekkel több pusztult el orvosi segély nélkül, mint az 1879. esztendőben!

6-or. A következő megyékben többen haltak meg, mint születtek:

megyében	1834 emberrel.
Bereg	215
Máramaros	1856
Szabolcs	2851
Szatmár	1513
Szilágy	

Ugocsa	megyében	1169 emberrel
Zemplén	„	2943 „
Torna	„	73 „

Az északkeleti megyékben

összesen 14.005 emberrel halt meg ez egy esztendőben több, mint született. Kholera, vagy más általános járvány pedig nem uralkodott ez évben.

E gyászjelentéshez a kormány a következő bevezetést írja: „A tisztelt képviselőház a szóban levő jelentésben bizonyára találkozni fog örvendetes javulással, haladással és előmenetellel is, mely a hazai közegészségügy terén mutatkozik.“

Hartmann pessimismusa.

— Taulmány. —

Irta.

Dr. K. L.

(Folytatás.)

A világ tehát nem egyéb mint maga az öntudatlan, minthogy a fogalom, a képzelet megvalósításakor lényegét, tehát önmagát valósítja meg. Az öntudatlan tehát a *év zzi πζν* (Alleine), melynek a létezők csak sokféleképen s különböző módon való nyilvánulásai; az egyes létezők lényegre nézve egymástól nem különböznek, ugyanazon lényegnek, az öntudatlannak különböző jelenés-módjai.¹ — A világ megvalósulásának alapja tehát nem a tiszta akaratban van, (mint Schopenhauer állítja) hanem az actualis akarat a működő erő, a fogalom a cél, mely szerint az akarat működik. — Az öntudatlan megvalósulásából származik a materia, a szervesetlen materiából per generationem equivocam az első, és életcsirák.² Az első életcsirák létesítése után megszűnik a generatio acquivoca s helyét a szülői nemzés foglalja el; a különféle fajok a különemű nemzés által keletkeznek.³ A magasabb fajok tehát fokozatosan keletkeznek. a keletkezésre befolyást gyakorol az öntudatlan, de minthogy az új fajok létesítése a meglévő karakterek megsemmisítése miatt sok nehézséggel jár, csak ritkán létesít új fajokat az öntudatlan s csak olyan fajokból, melyekhez új fajok keletkezése végett csak új jegyeket kell fűznie, de a meglévő jegyekből vagy épen egyet sem, vagy lehető legkevesebbet kell megsemmisítenie, tehát a relative tökéletlen fajokból létesít újakat; az új fajok létesítésében az öntudatlan lehetőleg lassan halad; Hartmann e tana megegyez Darwin fajkiválasztás tanával.⁴ — Az ily módon keletkezett, létesült szerves létezők az által különböznek a szervesetlenektől, hogy lélekkel bírnak, a lélek pedig nem egyéb, mint az öntudatlan azon akaratí működéseinek összege, mely egy bizonyos testi organismusra van irányozva: die Seele eines Leibes nichts weiter ist, als die Summe der auf diesen leiblichen Organismus gerichteten Functionen des All' Einen Unbewussten;⁵ die Seele ist nur die Summe der auf den betreffenden Organismus

¹ Hartm. i. mfl. II. köt. 170 lap. s 179 lapon: Wir haben nämlich gesehen, dass das eine Unbewusste in der That der Träger oder das Subject aller Individualbewusstseine ist, und dass die Individuen als solche nur phänomenale Combinationen eines Organismus mit den auf denselben gerichteten Actionen des Unbewussten sind.

² H. mfl. II. k. 222 s. k. l.

³ H. 225. l. Die höhere Art durch Elternzeugung aus der niederen hervorgeht, aber durch eine Zeugung mit modificirter Entwicklung des Ei's wie Kölliker es nennt: „heterogene Zeugung“.

⁴ H. II. k. 249—250 l. 1—6. p.

⁵ 39. l.

gerichteteten Thätigkeiten des Einen Unbewussten.¹

A lélekkel bíró szerves létezők között legmagasabb fejlődést az ember ér el; egészen elavult nézet az emberben testet és lelket különböztetni meg; minden szellemi működésnek alapja az agy, azért igen helyesen mondják a materialisták: Minden tudatos szellemi működés csak az agy normalis működése által jöhet létre.² Hartmann állítását a következő okokkal támogatja: 1) Az agy anyagilag s alakilag a szerves képző erő, tehetség legmagasabb eredménye. 2) Az agyban az anyagcsere gyorsabb, mint a test bármely részében. 3) Az agy a testi élet szerves működéseire nincs közvetlen befolyással. 4) Minél tökéletesebb az agy, annál fokozottabb a szellemi képesség. 5) Az ember szellemi képessége viszonyban áll az agy mennyiségével. 6) Az öntudatos gondolkodás erősíti az agyat. 7) Az agy épségének megromlásával a tudatos szellemi működésben is zavarodás áll be. 8) Az agy működése nélkül nincs öntudatos szellemi tevékenység.³ E fejtegetésekben észrevehető, hogy Hartmann öntudatos szellemi működésről beszél, miből következik, hogy az öntudatlan az emberben, mint fejlődésének egyik fokában, már öntudatos lesz, mely öntudatnak hordozója, alapja az agy; s valóban maga Hartmann is művének következő fejezetében az öntudatlannak öntudatos fejlődéséről beszél.

E fejezet szerint az öntudatnak alapja végső elemzésben a lélek (Hartmann értelme szerint), s minthogy lélekkel minden szerves létező bír, azért is minden szerves létezőben az öntudatlan öntudatos lesz: s így már az egyszerű sejt is bír öntudattal, nemcsak az ember; de természetesen, hogy a szervekkel az öntudat is fejlődik s tulajdonképi öntudattá csak szerves létezőknél lesz, mint hogy ezeknél agy is van; s minthogy az ember agyának szervezete legtökéletesebb, azért öntudata is a legmagasabb fokú. Mi már most az öntudat lényegét s keletkezését illeti, azt Hartmann a következőleg adja elő: Az agymozgások, általában a materialis mozgások sine qua non-ja az öntudatnak.⁴ Az öntudat lényege nem egyéb, mint a fogalom elszakadása az akarattól megvalósulhatása végett s az öntudatlan ellenkezője az elszakadással; vagyis az öntudatlan akarat stupefactiója a fogalomnak tőle nem akart s mégis érzékelhetőleg jelenlevő létezése ellen. A fogalom t. i. önmagában teljesen közönyös volt létezése iránt s nem is törekedett a létezésre; mindaddig (tehát e szervetlen természetben) míg öntudatos nem lett s az akarat uralma alatt volt; — szerves anyag hirtelen megzavarja az öntudatlannak önmagával való békéjét s a meglepett egyedi szellemre az érzésnek törvényszerű kényszerűséggel beálló reakciójában egy fogalmat kényszerít, mely mintha égből esett volna belé, minthogy önönmagában ezen fogalomra nincs akarat. A nagy forradalom, a világ feloszlásra az első lépés megtörtént, a fogalom az akarattól elvált, hogy jövőben mint önálló hatalom szerepeljen az akarat ellenében; hogy meghódítsa azt, melynek eddig rab-szolgája volt.⁵ Az akarat ezen meghökkenése, melyet az eddig elismert uralma ellen való

ellenszegülés kelt benne, azon figyelem, melyet az öntudatlanban a fogalom betolakodása kelt: ez az öntudat.¹

Az öntudat ezen fölébredése az öntudatlannak csak keserűséget okoz, mert az akarat a fogalom ellenében gyöngye, tehát tehetetlen, miért is békéjétől megfosztatván, boldogtalannak érzi magát. Az öntudat keletkezésének minden momentumum eo ipso bizonyos kellemetlenséggel, boldogtalansággal van egybekötve. Ez a boldogtalanság nem lehet az öntudatlan célja, mert tudjuk, hogy az öntudatlan csak a végből lett világgá, valószínűsít meg magát a világban, hogy a vak akarás, vágyódás kinjártól, boldogtalanságától megszabaduljon s boldoggá legyen; de az öntudatlan nemcsak boldoggá nem lett, sőt ellenkezőleg boldogtalanná, minthogy az öntudat fölébredése miatt mindenütt csak fájdalmat, nyomort s boldogtalanságot talál;² s hogy az öntudatlan a világban csakugyan boldogtalan, vagyis hogy e földön a boldogtalanság, nyomor felülmulja a boldogságot, ezt Hartmann a következő négy okból törekszik bebizonyítani. (ez okok közül a három első megegyez Schopenhauer okaival). — 1) Az idegek izgatottsága s kimerültsége, mely szükségessé teszi mind az élvezet, mind a fájdalom megszüntését. 2) A kényszer, hogy minden élvezetet indirectnek tekintsünk, mely a kellemetlenség megszűnése által keletkezik s nem az akarat pillantnyi kielégítéséből.³ 3) A nehézségek, melyek az akarat kielégítésének tudatos levését akadályozzák, míg a kellemetlenség eo ipso öntudatot szül. 4) A kielégítés rövid tartama, míg az elégedetlenség oly huzamos ideig tart, mint maga actualis akarat s minthogy az actualis akarat egy pillanatig sem szűnik meg, tehát lehet mondani: örökké tart.

Az öntudat tehát, minthogy fájdalommal születik, fájdalommal tartja fenn életét s fájdalommal szerzi meg magasabb s magasabbra fejlődését⁴ nem lehet célja a boldogság elnye réseért fejlődő öntudatlannak. A világ boldogtalanságából egyszersmind következik, hogy a világ saját létezését ész nélküli tettek közzöni, vagyis olyanak, melynél az ész nem működött közre, tehát pusztán, alap nélküli vak akarásnak.

(Folytatás következik.)

Gondolatok.

Komoly államférfiu, a ki magát nagy átalakulási és nehéz megpróbáltatási korszakban egy nemzet ügyeinek vezetésére szánja, csak eszme képviselője előharczosa lehet, nem pedig alternative, mint az idők és módok magukkal hozzák, két ellentétes programnak tetszés szerinti megvalósítója.

GR. APPONYI ALBERT.

A zajos népszerűség habérjait leginkább

¹ Dieses Stutzen des Willens über die Auflehnung gegen seine bisher anerkannte Herrschaft, dieses Aufsehen, den der Eindringling von Vorstellung in Unbewussten macht, dies ist das Bewusstsein. — H. II. k. 34. l.

² Positive Glückseligkeit nicht das Ziel des Weltprocesses sein kann, weil sie Licht nur in keinem Stadium des Processes erreicht wird sondern sogar jederzeit ihr Gegenteil, Elend und Unseligkeit, erreicht wird. II. k. 391. l.

³ Epontra vonatkozólag Hartmann nem egyez meg teljesen Schopenhauerrel, minthogy Hartmann szerint nemcsak negative, hanem directe is keletkezhetik élvezet. (Nicht jede Lust ist Aufhebung oder Verminderung des Schmerzes (296 lap.)

⁴ Mit Schmerzen wird es geboren, mit Schmerzen fristet es sein Dasein, mit Schmerzen erkaufte es seine Steigerung. Hart. II. k. 393. l. 294. l.

¹ 204. l.

² Hart. II. k. 16—18. l. Alle bewusste Geistesthätigkeiten kann nur durch normale Function des Gehirns zu Stande kommen.

³ H. II. k. 18—27. l.

⁴ Die Gehirnschwingungen, allgemeiner die materielle Bewegung, als conditio sine qua non des Bewusstseins. H. II. k. 31. l.

⁵ Hart. II. k. 33. 34. l.

az becsüli nagyra, a ki még nem tapasztalta mulandó voltát.

GR. APPONYI ALBERT.

A művészet nem az élettől egészen különvált, s annyira fölötte álló dolog, hogy vele erkölcsi vagy társadalmi viszonyok felvilágosítására élni szabad nem volna: sőt ellenkezőleg nem is érdemli, hogy művészek neveztessek, a ki munkáiban a költői és művészi formán kívül, egyéb célta magának ki nem tűz.

CSENGERY ANTAL.

A magyar népnek sziklavára a nemzeti irodalom, melyet megvédve, melyre támaszkodva már többször visszakereste elvesztett jogait, szabadságát, önállóságát; ha a szerencse megint ellenünk fordulna, visszaszerezheti a jövőben is.

LUKÁCS MÓR.

A tudomány csak úgy tiszteletes, ha 'az élet ösvényein szövétnekül szolgálhat; különben több nála a tanulatlan józan ész.

FAY.

A röpkedő kicsinyke lelkek olyan sokan dongnak a világban, mint a szúnyogok; de vajjon hol van az ember, a ki elhinné magáról, hogy ő közükbe tartozik.

KATONA.

A tudományosság bankjegy, mely csak ott használható, hol forgalma van. Az eszélység készpénz, melynek minden alkalommal hasznát venni lehet.

Irodalom.

Pártjaink és parlamentarismusk a választások előtt. Irta Sincerus 1884. Nr. 8° 80 olddal. Ára frt —.60 kr.

Báró Sennyey Pál és gróf Apponyi Albert írta egy magyar conservatív 1884. 8° 128 old-d. Ára frt 1.—

Csáktornyai Lajos: Szeressünk és Megbocsásunk, beszélek és rajzok. 1884. 2. kiad. 190 oldal, ára frt 1.—

Az 1884. évi törvények gyűjteménye jegyzetekkel es magyarázatokkal. 1 füzet I—VII. t. cz. 1884. 16° 128 oldal; ára frt —.40 kr.

Mit akar a függetlenségi párt? Szózat Magyarország polgáraihoz. 1884. 48 old. 8° 20 kr.

György Vilmos: Az öreg béres, ered. népszínmű 3 felv. 5 szakasz. dalokkal, zenéjét szerző Szentirmay Elemér. Kézirat gyanánt, év nélkül. 8° 92 oldal, ára frt —.50 kr.

Körödi Péter: A legény bolondja, ered. népszínmű d. lokkal 3 felv. Kézirat gyanánt III. kiad. 8° 81 oldal ára frt —.50 kr.

Lenkey Ferencz. *A hogyan megtörtént.* Elbeszélések I. rész 1884. 16° 128 oldal, ára frt —.80 kr.

Kiss József Mese a varrógépről. Baditz Otto rajzaival II. kiad. 16° 92 oldal, ára 1 frt 40 kr., diszkötésben 2 frt 40 kr.

Bauer E. *Das Kapital und die Kapitalmacht.* Beitrag zum Verständniss der socialen Frage. Leipzig, E. Grimm. 2 M.

Blumengewinde deutscher Lyrik. Auslese neuer Gedichte v. T. Beyttenmiller. Illustrationen v. R. E. Keppler. Stuttgart, E. Henselmann's Verlag. 6 M.

Flora von Deutschland. Herausgegeben von D. F. L. v. Schlechtendal, L. C. Langenthal und E. Schenk. 5. Aufl. von E. Hallser. 15. u. 16. Bd. Der Bd 10 M.

Zene.

Uj zeneművek. Táborozky és Parsch nemzet. zeneműkereskedésének bizományában megjelent Kiss Vilmosnak következő három zeneműve: Valse brillante (zongorára két kézre),

Ára 1 frt. Magyar hallgató nóták (zongorára két kézre), ára 1 frt és Kaszinó-csárdás, ára 80 kr.

Művészet.

Ujházy Ferencz jeles csendéletképfestőnk egy nagyobb szabású „csendélet“-képet fejezt be, melyet a műcsarnok őszi tárlatában fog kiállítani. Ujházy e művével a képzőművészeti társulat által kiüzött Ráth-féle pályadíjért versenyez. — Jankó János nagyobb szabású „Vásár“ című életképet fest, mely szintén pályamű s az őszi tárlaton lesz kiállítva. — Vastagh György műtermében gróf Zichy Rezső két leányának arczképei, továbbá Csengery Antal arczképe a műcsarnok őszi kiállításán fog szerepelni; Csengery arczképe az új városház nagy termét fogja díszíteni. Vastagh most leginkább arra törekszik, hogy a jövő évben tartandó országos kiállítás nagyobb szabású festményekkel szerepelhesen. — Telepy Károly, a képzőművészeti társulat műtárnoka jelenleg káposztásmegyeri nyaralójában egy két méternél magasabb fogadalmi képen dolgozik, melyen több alak látható; továbbá 2 miniatúr arczképet fest és az országos kiállításra készít több tájképet és aquarelt.

Közgazdaság.

A gyümölcsfa, mint mezőgazdasági művelési ág.

Merész próbálkozás volna, dr. Lucas Ede azon ajánlatával még csak hozzávetőleg is foglalkozni, miszerint a gyümölcsstermelés az erdőbe is vitessék be, miáltal nézete szerint, az erdő tenyésztés legkevésbé sem volna korlátozva. Sőt, 1875-ben a württembergi állami erdők egyik főerdésze által tartott értekezleten számadatokkal bizonyította be, miszerint a megnevezett erdő évi jövedelmét ez által 400,000 frttal lehetne fokozni.

No de hol vagyunk még mi ettől; a mikor hazánkban ugyszólván, még a művelt földbirtokosainkkal is, annál is inkább a földműves osztálylyal a gyümölcsstermelést kell megszerettetni s azt kultiváltatni, hogy e művelési ág ép oly fontosnak, szükségesnek legyen elismerve, minő a gabna-stermelés vagy az állattenyésztés. Nekünk igen erős léptekkel kell haladni e művelési ág felkarolásában s vállvetve azon lenni, hogy a már oly annyira előhaladott külfölddel utolérjük, azokkal versenyképesekké váljunk. Vigyáznunk kell, hogy Észak-Amerikát, mely már úgy a gabnapiaczról, mint az állattenyésztők sorából leszoritott, e téren ellensúlyozzuk, mint iparkodni ellensúlyozni más nyugoti államok. Németország, hol a gyümölcsstermelés meglehetősen fejlettségi fokon áll, mégis évenként mintegy 11 millió márka értékű gyümölcsöt kénytelen beszerezni. Mily anyagi lendületet adna hazánk ugyis zavaros pénzügyi viszonyainak, ha fedezve saját szükségleteinket — s így nem kellene erre sem külföldre küldeni pénzünket — csak a Németországba való bevitt magunkra vállalhatnók. Az „Illustration horticole“ kimutatása szerint Franciaország gyümölcsstermelése évenként 94 millió frank, míg az egyesült államoké 138 millió dollár; holott hazánkban ugy talaj, mint éghajlati viszonya bizony elérhetővé tehetné e nagy jövedelmet.

A gyümölcsstermelés, mint gazdasági művelési ág nem csak nagy gyümölcsösökben volna megtestesítendő, hanem ki kellene ültetni a fákat az országutakra, valamint a kerületi dűlők, utak szegélyeül, sőt magára

a szántóföldekre is, hol aztán nemcsak gabnatermesre, de ennek nem sikerültével legalább némileg gyümölcsstermesre lehetne számítani.

Nem kételkedem, hogy a mezőgazdászok a szántóföldekre való kiültetés ellen élesen ki ne kelnének, de megjegyzem, hogy nem az első osztályú kitűnő gabnatajok alakítatnának át „gyümölcsös gabnatajokká“, hanem igenis azon másod, de főképp a harmad osztályú talajok, melyeken gabnát termelünk, nem ritkán, hogy alig hozza meg a vető magot, s reá fordított munkát. Itt volna célszerű 10--16 öles távolokban fasorokat elültetni, miáltal ha gabnatermésünk balul ütne ki, legalább a gyümölcsstermes — pedig mint a tapasztalat mutatja, rossz gabna évben jó gyümölcs év szokott lenni — kárpótolná vagy éppen kirántaná a gazdát pénzzavarából.

Mint a tapasztalat mutatja az ilyen „gyümölcsös gabna-talajban“ a gabnatermes nem igen csökken sem jóságában, sem minőségében, sőt ha veszi az ember, azoknak csak előnyére szolgálhat. Mert a fák lombja feltartóztatná a sebes esők pusztításait, több idő van adva a víznek beszívódására a talajba s viszont a beálló forró napsugár nem képes oly gyorsan kiszáritani s nedvtelessé tenni a földet. A fák lombzatai nem igen fognak gátul szolgálni a nap sugarainak áthatolhatására, ha azokat kellően szabályozzuk, ritkítjuk s ritka koronájú fákat választunk ki e célra. Elősegítettük vele némileg a talaj trágyálását, mely főleg oly helyeken fontos, hová a trágya szállítása bármily okból bajos, mert az évenkénti levél hullás s az apró galyak eléggé fogják a tán különben sekély rétegű s televénytelen talajt szaporítani s jobbitani.

Hogy a főt említett művelési rendszer nem pusztán theoria, hanem gyakorlatban is haszonnal kivihető eljárás, mutatja Simonyi Sándor nyitra zsámbokréti birtoka, melynek legtöbb helye jó minőségű gabnatermes s mégis ily gyümölcsössé alakítottát; a rajta levő gyümölcsfasorok közti tér rendesen föl lesz szántva, hol az elvetett rozs, buza, árpa elég szépen s kívánt mennyiségben meg is terem. S ha megint a külföldet vesszük példának (hisz nekünk kedvenc hajlamunk a külföld utánzása), azt fogjuk találni, hogy kivált Württemberg, Baden, Csehország ez eljárást nagyban gyakorolja nem is kis eredménynyel, főképp kisbirtokosaik.

Iparkodjunk a gyümölcsstermelésnél is tömeges s rendszeres termelés által arra hatni, hogy ezzel is mint a gabnatermesekkel, évenként nagy mennyiséggel jelenjünk meg a piacokon; miáltal mód volna adva a gyümölcsnek is rendes árfolyamot elnyerni s nem volna oly szembetűnő árkülönbség jó és kevésbé jó termés idejében kifejlődött gyümölcsstermelés esetén, nemcsak nyers állapotban válnék az kereskedelmi cikké, hanem azok helyes eltartása, konzerválása, aszalása, gyümölcsborrá való alakítása s egyéb feldolgozása által azoknak értéke s eltarthatása csak fokoztatnék s kelendőse nagyban előmozdítatnék.

KOMLÓDY KÁROLY.

Egy fedett homoktartónak minden baromfi udvarban kellene lenni. Állítsunk fel négy czölöpöt, rakjunk rájuk szalma vagy zsúp fedeleket, mely néhány négyszög lábnyi területet befedjen s a fedett helyre hordjunk pár szekér száraz homokot, melyhez lehetőleg sok faszenet tartalmazó fahamut adjunk. A tyúkok ezen helyet igen gyakran fel fogják keresni, hogy az élősdieket kifürödjék

magukból. A homok és hamu száraz legyen, mert nedvesen egyik sem jó. Ily fedett tyúkfürdő helyekrepen télen van szüksége a baromfiaknak s az erre fordított költség bőven kikerül a különben eldöglő tyúkok s a tavaszi bővebb és korábbi tojások árából.

A gyümölcsök, különösen az alma és körteének a férgectől megőrzése. A gyümölcsnek a férgek által való megtámadtatása ismert okokra nem vezethető vissza. Általában úgy áll a dolog, hogy a teljesen elkülönített gyümölcsök sokkal kevésbé vannak a támadásnak kitéve, mint a leveleszerű szervekkel, főleg levelekkel összeköttetésben levők. A férgek, a gyümölcsbe lépésük helyét rendszeren elrejtik, egy levelet hozván arra, melyet egy ragadós anyaggal oda tapasztanak. Ha tehát gyümölcsöt meg akarjuk őrizni, izolálni kell azt és vigyázni kell, hogy a levéllel érintkezésben ne maradjon. A rovarpusztító szerekkel, különösen nicotin tartalmú folyadékkal való mosogatás igen kedvező hatású, nemcsak a konzerválás, de a szépség tekintetéből is.

Frissítő.

Vajjon az új parlamenti épület országház, vagy Országháza lesz?

Az országházat miért ne lehetne gothstylben építeni? Hisz a Hentzi szobra is gothstylű.

Minden kulcslyuk gúnyirat az emberek becsületességéről.

Bankár. Ugyan orvos ur, nem lehetne hízottságomon valami operáció által segíteni?

Orvos. Oh igen, de legjobbnak hinném a rossz tőzseoperációt.

Apponyiek csak tán nem mindent arra az egy „Blatt“-ra tettek?

Mi különbség a gróf és csizmadia között?
— Csak az, hogy a csizmadia grótot fog *kundschaftnak*, a gróf pedig *csizmadiát* fog a belvárosban.

M. ur szélhűdés következtében mankón jár; valaki azt tanácsolja, hogy őt kell felküldeni képviselőnek.

Azt feleli erre a kortesvezér: „Nem kell az nekünk, mert az már mankón jár; nekünk olyan kell, a kit mink juttassunk mankóra.“

Tanító. Tudod-e fiam, hogy mit csinált Kain, mikor atyját Noét részegen látta?

Fiu. Igen. Kinevette.

Tanító. Hát te is kinevetnéd apádat?

Fiu. Nem én, mert én már akkor régen alszom, mikor apám haza jön a korcsmából!

Szerkesztői üzenetek.

Több előfizetőnek. Lapunk későn jötte nem rajtunk mult, a posta a hibás. — **Margiti.** Lehetetlen, nem elég domboru, ne ilyen harapásokat. Különböven versünk van mostanában elég. — **Többeknek.** Igéret szép szó. — Mondjuk a többit is? — **Ves. M.** Gondolja? Nem tudunk meg, nem tartunk leleplezéstől — a ki pedig iisztának érzi magát, nemcsak jelenben, de multban is — bátran támadhat. Köszönjük különben a szives tanácsot. — **Szepesi.** Jövő számban okvetlen. Kérjük m. tisztelt előfizetőinket, hogy lapunkat ismertessék. **Mutatványszámokkal kiadóhivatalunk szivesen szolgál.**

